

МЕНЕДЖМЕНТ

УДК 338.48(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/32.28>**Антонюк К.Г.**

доктор філософії

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4566-7792>

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ВЗАЄМОДІЯ З ПРИВАТНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ ТУРИСТИЧНОГО СЕКТОРУ

Однією з ефективних форм взаємодії державного (публічного) та приватного сектору є публічно-приватне партнерство. В даній статті досліджено особливості формування механізму державного регулювання туризму в Україні та його взаємодія з приватними підприємствами туристичного сектору. Визначено його основні складові, які формують даний механізм, його важелі та основні напрямки. На основі цього виокремлено форми взаємодії публічного та приватного секторів у туристичній галузі, до яких належать дві форми: перша – держава виконує законодавчу, регуляторну, адміністративну, економічну функцію, друга – підприємства дотримуються законодавчих та нормативних актів, діють у визначеному політичному просторі. Завдяки цьому рекомендовано для ефективної взаємодії держави та приватного сектору в сфері туризму необхідно: спростити процедури ліцензування та сертифікації, зменшити адміністративний тиск на підприємства, збільшити обсяги фінансування туризму, створити сприятливі умови для розвитку інновацій в туристичному секторі.

Ключові слова: туризм, публічний сектор, приватний сектор, механізм державного регулювання, підприємства.

Постановка проблеми. Державне регулювання туризму в Україні має важливе значення для розвитку цієї галузі. Однак для того, щоб воно мало позитивний вплив на діяльність приватних підприємств туристичного сектору, необхідно вдосконалити механізми державного регулювання та сприяти розвитку партнерства між державою та приватним сектором.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що питання державного регулювання туризму в Україні та його взаємодії з приватними підприємствами туристичного сектору є актуальним і досліджується в різних аспектах. Зокрема, дану тематику досліджували такі науковці як Биркович В.І. [4], Безкоровайна В.В., Костишин Н.С. [3], Гостева Н.П. [5], Залознова Ю.С., Бутенко Н.В. Петрова І.П. [6], Кучай О.В. [7], Тараш Л.І. [12] та інші. Однак, дослідження механізму ефективної взаємодії держави та приватного сектору в сфері туризму потребує постійного вдосконалення, пошуку нових форм взаємодії між даними секторами та сприянні розвитку партнерства між державою та приватним сектором.

Мета статті полягає у аналізі механізму державного регулювання туризму в Україні та його впливу на діяльність приватних підприємств туристичного сектору, шляхом виокремлення форм взаємодії між публічним та приватним сектором туристичної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державне регулювання туристичної діяльності є одним із механізмів реалізації державної політики у сфері туризму і включає комплекс організаційних, соціально-

економічних, політико-правових та інших методів, що застосовуються парламентом, урядом, державними та громадськими організаціями та урядами, щоб створити умови для розвитку внутрішнього туризму [3].

Механізм державного регулювання туристичного сектору, засоби його реалізації, підтримки та інструменти розвитку туристичної галузі формують систему механізму впливу, що показані на рис. 1.

Законодавче спрямування нагляд у сфері туризму передусім полягає у формуванні та прийнятті дієвої законодавчої бази, зокрема нормативно-правових актів щодо організації діяльності туристичних підприємств та створення єдиного механізму діяльності туристичних підприємств шляхом формування публічно-приватного партнерства [2, с. 21].

Концептуально державне регулювання в туристичній сфері в Україні відбувається переважно в трьох напрямках: законодавчому, адміністративному та економічному, кожен з яких передбачає виконання певних органів державної влади, що виконують багатофункціональні завдання (рис. 2).

Державна політика у сфері туризму має стати забезпечення комплексного і збалансованого розвитку даної галузі з урахуванням її специфіки й особливостей конкретного регіону. Для цього держава має застосовувати ряд важелів прямого і непрямого впливу (рис. 3).

У прийнятій Стратегії розвитку туризму та курортів до 2026 року наголошується, що єдиним шляхом вирішення системних проблем туристично-курортної сфери є стратегічно орієнтована національна полі-

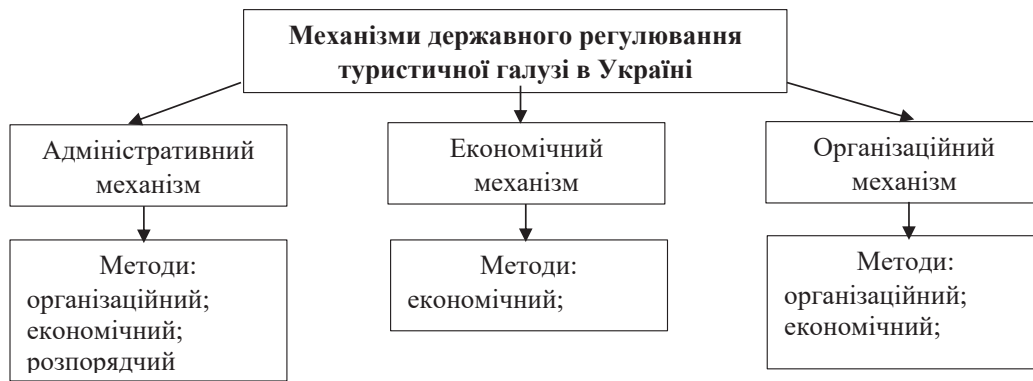

Рисунок 1 – Система взаємодії елементів механізму державного регулювання туристичної галузі в Україні

Джерело: [5]

тика, основним завданням якої є визначення туризму як одного з головних пріоритетів економіки країни та запровадження правових механізмів, успішного ведення туристичного бізнесу, інвестиційних механізмів розвитку туристичної інфраструктури, інформаційно-маркетингової діяльності для формування туристичного іміджу України [1].

Водночас з 24 лютого 2022 року триває відкрита збройна агресія росії проти України, наслідки якої спричинили не лише величезні людські втрати, а й завдали значної шкоди інфраструктурі та галузям економіки, особливо туризму. Внутрішній туризм не розвивався, але мільйони людей переміщалися всередині країни, і масова еміграція українських громадян не мала нічого спільного з туристичними цілями. Водночас українські території поступово звільняються від російських військ, що дає надію на повернення до мирного життя в майбутньому [7, с. 18]. Війна спустошила туризм, порушила фінансові, енергетичні та продовольчі ринки та спричинила серйозну інфляцію в усьому світі. Зважаючи на цю тенденцію, питання відновлення туризму, особливо в післявоєнний період, є особливо актуальним в сучасних умовах [9, с. 43]. Проте нещодавно Державне агентство розвитку туризму України оприлюднило обнадійливі новини – навіть під час війни туризм у країні продовжувався. У зв'язку з неодноразовими зверненнями до туристичних і турфірм із проханням роз'яснити правила безпеки під час подорожей країною, ДАРТ оприлюднив інформацію про дозволи та обмеження, які діють під час воєнного стану в центральних і західних областях України [10].

Нині в Україні в умовах воєнного часу доцільно проводити політичний аналіз розвитку туристичної сфери як об'єкта, так і суб'єкта політичного процесу. За таких умов сфера туризму може не лише безпосередньо впливати на політичні методи та механізми розвитку галузі, а й на вирішення певних соціально-економічних та політичних завдань країни [11, с. 13].

Тому майбутні плани відновлення, про які зараз говорить уряд, також мають охоплювати туризм. Лише плануючи наперед, Україна може по-справжньому скористатися можливостями, коли інтерес туристів з-за кордону до нашої країни буде достатньо високим, по завершенні бойових дій.

Ефективною формою регулювання та співпраці держави з приватними підприємствами в галузі туризму є публічно-приватне партнерство, яке являється сукупністю відносин права власності, фінансово-економічних, організаційно-управлінських і правових відносин, які складаються між державою і приватним партнером у межах моделей фінансування, відносин власності і управління з приводу участі в системі узгоджених видів діяльності зі створення цінності, що утворюють множину форм публічно-приватного партнерства і є основою для обрання конкретної схеми взаємовідносин між партнерами для реалізації окремого проекту [12, с. 99]. Не дивлячись на складнощі, які існують при даній формі співпраці, публічно-приватне партнерство є тією угодою, яка формує великий синергетичний ефект діяльності секторів економіки та є вигідною для обох сторін: державного та публічного секторів. Доцільним вважаємо використання даної форми співпраці у галузі туризму у двох аспектах (формах) механізму регулювання цієї галузі (рис. 4):

Партнерство вважається однією з форм угоди між організацією державного, приватного та публічного секторів економіки, вимагає якісно нових інвестиційних ресурсів від приватного партнера (кошти, технології, досвід, репутація тощо) та передає ключові ризики приватному партнеру (проектування, будівництво тощо) [6, с. 24]. Однак для сприяння розвитку приватного сектору туристичних підприємств, вважаємо, що державі, в сфері туризму необхідно спростити процедури ліцензування та сертифікації, зменшити адміністративний тиск на підприємства, збільшити обсяги фінансування туризму, створити сприятливі умови для розвитку інновацій в туристичному секторі. Втілення всіх зазначених реформ дозволить ефективніше розвивати підприємництво у туризмі та зменшить ризики настання кризових ситуацій в діяльності даного сектору.

Висновки. Таким чином, публічно-приватні проекти є ефективною формою співпраці приватного та публічного (державного) секторів, адже використання спільних зусиль дає синергетичний ефект, забезпечує стабільність і розвиток. Зокрема, для сфери туризму публічно-приватні проекти полягають у створенні спеціальних економічних зон туристично-рекреаційного

Місія – ефективне використання наявних рекреаційних ресурсів, підвищення рівня міжвідомчої взаємодії, стимулювання розвитку туристичних ринкових відносин та визначення перспектив подальшого розвитку туристичної галузі.	
Мета та завдання – реалізація комплексу заходів, удосконалення системи управління туристичною галуззю, розробка відповідних законодавчих та нормативно-правових актів, зміцнення наявної матеріальної бази, удосконалення статистичної системи, створення умов для реалізації інвестиційних проектів, задоволення потреб туризму шляхом підготовки висококваліфікованих кадрів, реалізації державних заходів підтримки рекламно-інформаційної діяльності, розвитку інноваційних проектів та наукових досліджень у сфері туризму	
Напрями державного регулювання туристичної діяльності	
З а к о н о д а в ч і	<ul style="list-style-type: none"> - Визначення особливого статусу внутрішнього та зовнішнього туризму та затвердження пільгових програм розвитку туризму; - Створення вільних економічних зон на територіях пріоритетного розвитку; - Удосконалити стандарти сертифікації та системи стандартизації та ліцензування послуг; - Оптимізувати процедури реєстрації туристичних територій; - Встановлювати партнерські відносини з іноземними державами для обміну досвідом розвитку туризму; - Спрощення земельного законодавства (надання земельних ділянок для будівництва туристичної інфраструктури); - Конкурси на використання заповідних територій для туристичних цілей; - Уніфікувати процедури отримання закордонних паспортів та видачі віз.
А д м і н і с т р а т и в н і	<ul style="list-style-type: none"> - Розподіл повноважень адміністративних органів у сфері туризму; - Аудит туристичних підприємств; - Розробка ефективних програм по залученню інвестицій в туризм; - Створення бази даних по основних суб'єктах туристичної діяльності; - Формування сучасної системи статистичних показників; - Підвищення ефективності підготовки фахівців для туристичного сектора; - Активізація державної та регіональної рекламно-інформаційної політики, поширення інформації про країну на регіональному та міжнародному рівнях;; - Розробка нових та вдосконалення старих туристичних маршрутів.
Е к о н о м і ч н і	<ul style="list-style-type: none"> - Надання умов кредитування та субсидій туристичним компаніям, що спеціалізуються на соціальному туризмі; - Пільгова податкова система для туристичних організацій, які вносять значний внесок у розвиток туризму; - Фінансування наукових досліджень з розробки технологій для ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу країни.

Рисунок 2 – Напрями державного регулювання туристичної галузі в Україні

Джерело: [13, с. 282]

типу, що забезпечує комплексне функціонування всіх елементів даної системи та їх прибутковість, а отже, і ефективність від інвестування у сферу туризму України [8, с. 55]. Тому ефективність механізму державного

регулювання туризму в Україні та його взаємодія з приватними підприємствами туристичного сектору економіки є важливим для впровадження та ефективного регулювання державної політики у сфері послуг.

Рисунок 3 – Важелі механізму державного регулювання туризму

Джерело: [4, с. 160]

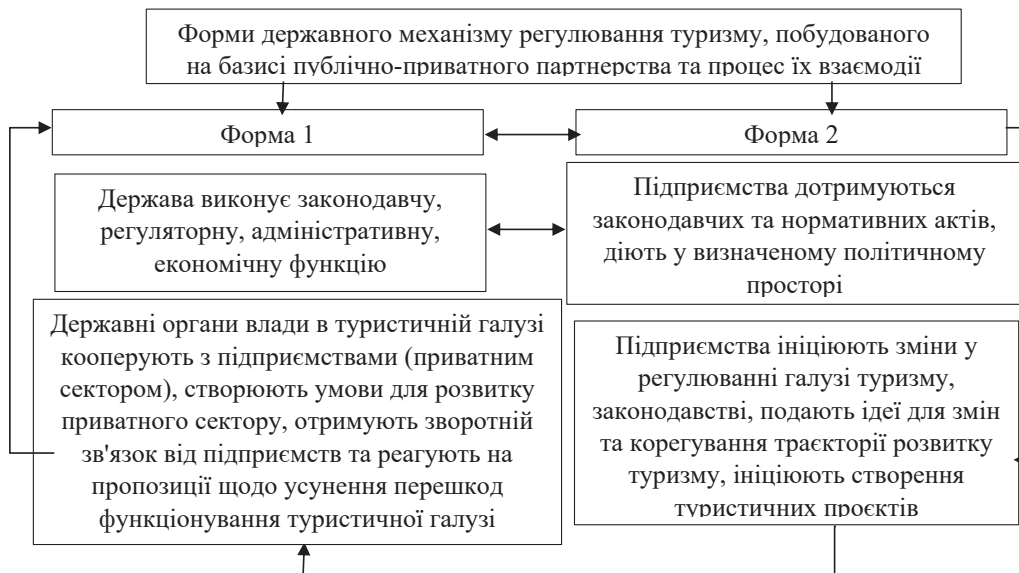

Рисунок 4 – Форми державного механізму регулювання туризму, побудованого на базисі публічно-приватного партнерства та процес їх взаємодії

Джерело: сформовано автором

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80>
2. Андрущенко О.С. Організація туристичної діяльності: конспект лекцій. Одес а: Одеський державний екологічний університет, 2022. 144 с.
3. Безкоровайна В.В., Костишин Н.С. Чинники, що перешкоджають розвитку регіонального туризму. 2020. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/31618/2/SEVIRBS_2020_Bezkorovajna_V_V-Factors_impeding_the_16-17.pdf
4. Биркович В.І. Удосконалення державного регулювання розвитку туризму на регіональному рівні. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 4(5). С. 157–163.
5. Гостєва Н.П. Адміністративний механізм державного регулювання туристичної галузі України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 12. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=513>
6. Залознова Ю.С., Бутенко Н.В., Петрова І.П. Публічно-приватне партнерство в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. 2016. № 2(44). С. 21–28.
7. Кучай О.В. Роль держави в організації туристичного бізнесу: міжнародний та український досвід. *Вісник КНЛУ. Серія Історія, економіка, філософія*. 2022. Випуск 27. С. 58–67.
8. Мазаракі А.А., Антонюк К.Г. Характеристика публічно-приватного партнерства як ефективної форми інвестиційного забезпечення сфери туризму в Україні. *Бізнес Інформ*. 2021. № 10. С. 50–56.
9. Нікітенко К. Особливості розвитку туризму в Україні. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. № 2. С. 38–44.
10. Подорожі та війна: якою буде туристична індустрія після перемоги. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/21/689436/>
11. Семенов В.Ф., Ревенюк П.С. Організаційні аспекти ефективної міжнародної туристичної діяльності. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2022. № 2 (79). С. 65–78.
12. Тараш Л.І. Узагальнення практики використання форм державно-приватного партнерства. *Вісник економічної науки України*. 2015. № 2 (29). С. 97–103.
13. Чкан А.С. Державне регулювання сфери туризму в Україні. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Економічні науки*. 2012. № 2 (18). Том 3. С. 276–290.

References:

1. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku turyzmu ta kurortiv na period do 2026 roku : Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 bereznia 2017 r. [On Approval of the Strategy for the Development of Tourism and Resorts until 2026: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 16, 2017]. No. 168-p. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80>
2. Andrushchenko O. S. (2022) Orhanizatsiia turystychnoi diialnosti: konspekt lektsii [Organization of tourist activity: lecture notes]. Odesa: Odeskyi derzhavnyi ekolohichniy universytet, 144 p.
3. Bezkorovaina V. V., Kostyshyn N. S. (2020) Chynnyky, shcho pereshkodzhaiut rozvytku rehionalnoho turyzmu [Factors impeding the development of regional tourism]. Available at: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/31618/2/SEVIRBS_2020_Bezkorovajna_V_V-Factors_impeding_the_16-17.pdf
4. Byrkovych V. I. (2007). Udokonalennia derzhavnogo rehuliuвання rozvytku turyzmu na rehionalnomu rivni [Improvement of state regulation of tourism development at the regional level]. *Stratehichni priorytety*, no. 4 (5), pp. 157–163.
5. Hostieva N. P. Administratyvnyi mekhanizm derzhavnogo rehuliuвання turystychnoi haluzi Ukrainy [Administrative mechanism of state regulation of the tourism industry of Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: udokonalennia ta rozvytok*, no. 12. Available at: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=513>
6. Zaloznova Yu. S., Butenko N. V., Petrova I. P. (2016) Publichno-pryvatne partnerstvo v Ukraini: stan, problemy ta perspektyvy rozvytku [Public-private partnership in Ukraine: state, problems and prospects of the development]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, no. 2(44), pp. 21–28.
7. Kuchai O. V. (2022) Rol derzhavy v orhanizatsii turystychnoho biznesu: mizhnarodnyi ta ukraiynskyi dosvid [The role of the state in the organization of the tourism business: international and Ukrainian experience]. *Visnyk KNLU. Seriiia Istoriiia, ekonomika, filosofiiia*, vol. 27, pp. 58–67.
8. Mazaraki A. A., Antoniuk K. H. (2021) Kharakterystyka publichno-pryvatnoho partnerstva yak efektyvnoi formy investytsiinoho zabezpechennia sfery turyzmu v Ukraini [A characterization of public-private partnership as an efficient form of investment provision in the sphere of tourism in Ukraine]. *Biznes Inform*, no. 10, pp. 50–56.
9. Nikitenko K. (2020) Osoblyvosti rozvytku turyzmu v Ukraini [Peculiarities of tourism development in Ukraine]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriiia: Ekonomika*, no. 2, pp. 38–44.
10. Podorozhii ta viina: yakoiu bude turindustriia pislia peremohy [Travel and war: what will the tourism industry be like after victory]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/21/689436/>
11. Semenov V. F., Reveniuk P. S. (2022) Orhanizatsiini aspekty efektyvnoi mizhnarodnoi turystychnoi diialnosti [Organizational aspects of effective international tourist activity]. *Rozvytok metodiv upravlinnia ta hospodariuvannia na transporti*, no. 2 (79), pp. 65–78.
12. Tarash L. I. (2015) Uzahalnennia praktyky vykorystannia form derzhavno-pryvatnoho partnerstva [Generalization of the practice of using forms of public-private partnership]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, no. 2 (29), pp. 97–103.
13. Chkan A. S. (2012) Derzhavne rehuliuвання sfery turyzmu v Ukraini [State regulation of tourism in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 2 (18), vol. 3, pp. 276–290.

Antoniuk Kateryna
*Vinnitsia Institute of Trade and Economics of
State University of Trade and Economics*

MECHANISM OF STATE REGULATION OF TOURISM IN UKRAINE AND ITS INTERACTION WITH PRIVATE ENTERPRISES OF THE TOURISM SECTOR

Public-private partnership is one of the effective forms of interaction between the public (state) and private sectors. This article explores the features of the formation of the mechanism of state regulation of tourism in Ukraine and its interaction with private enterprises in the tourism sector. State regulation of tourism in Ukraine is of great importance for the development of this industry. It contributes to the creation of favorable conditions for the development of tourism infrastructure, the protection of the rights of consumers of tourist services, the safety of tourists, and also promotes the promotion of Ukraine in the international tourism market. Its main components, levers, and main directions are determined. On this basis, the forms of interaction between the public and private sectors in the tourism industry are distinguished, which include two forms: the first – the state performs the legislative, regulatory, administrative, economic function, the second – enterprises comply with legislative and regulatory acts, operate in a certain political space. Based on this, it is recommended that for effective interaction between the state and the private sector in the tourism sphere, it is necessary to: simplify licensing and certification procedures, reduce the administrative burden on enterprises, increase the volume of tourism financing, create favorable conditions for the development of innovations in the tourism sector. The development of public-private partnership can become an effective tool for the development of tourism in Ukraine, contribute to the attraction of private investments in the development of tourism infrastructure, the implementation of joint projects, and also improve the quality of tourist services. State policy in the field of tourism should be aimed at creating a favorable investment climate, stimulating the development of competition, and also improving the quality of tourist services. This will allow Ukraine to become more competitive in the international tourism market and increase the volume of tourism receipts, effectively develop this sphere and attract investments for the development of this industry.

Keywords: *tourism, public sector, private sector, mechanism of state regulation, enterprises.*

JEL classification: K38, L53, L82